

РОЛЬ НОВИННОГО ДИСКУРСУ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ЗМІ

Шульгіна В. І., Жуковська Н. В.

ВСТУП

Навіть в епоху інтернету, новини є основою журналістики. Засоби масової інформації, які не зацікавлені у наданні якісної інформації, не будуть потрібними, а журналісти ризикують втратити довіру до себе. Сама ж новина, як основа інформаційної журналістики є структуро-творчим елементом світогляду сучасної особистості. Кількість і якість новинної продукції, що визначаються професіоналізмом учасників комунікативного процесу, формують інформаційну компетентність людини. До того ж, сьогодні великий вплив на суспільство мають саме мас – медіа. Як правило, він зростає під час катаклізмів чи різких змін у житті людей. Україна саме переживає такий період. Під час повномасштабної війни росії проти України саме новини стали тим основним і достовірним, джерелом отримання інформації. До того ж, їхнє виробництво сьогодні не є важким і затратним процесом. У наш час кожен, хто має мобільний телефон може бути репортером. Інше питання – якої якості будуть ті новини. Тож, той, хто бере на себе відповідальність озвучувати людям ту чи іншу інформацію, мусить пам'ятати насамперед про достовірність і відповідальність. Особливо, якщо ту чи іншу новину озвучують на мільйонну аудиторію. У поданій монографії ми намагалися комплексно дослідити новинний дискурс на прикладі польських ЗМІ. Спробували проаналізувати тенденції медіа глобалізації, що домінують у світових новинних мас-медійних організаціях в умовах сучасного інформаційно-комунікаційного суспільства. Ми проаналізували медійний ринок Польщі та дослідили скільки та якої уваги приділяють польські новинні редакції інформації про війну росії проти України, як називають «так звану спецоперацію» та що говорять про окупантів – росіян.

1. Місце новинного дискурсу у сучасних міжнародних комунікаціях

Новина – це інформація про подію чи сукупність подій, яка в межах певної галузі є новою або незвичною. Це розповіді про найважливіші події за день, тиждень чи навіть місяць.

Поняття «новини» є неоднозначним і з погляду голландського вченого Тойна ван Дейка. Як зазначає дослідник, загальне значення «новина» зводиться до «нової інформації», яка може розумітися як:

- нова інформація про події чи речі з приватного життя людини;
- новинна стаття у пресі, або телепередача (що продемонстровано у фразі «підсумкові новини на нашому каналі» тощо), де презентуються новинні сюжети;
- новинне повідомлення на радіо, телебаченні чи в пресі, де подано нову інформацію про останні події¹.

Особливу увагу привертають дослідження О. Зернецької. Так, за її твердженням, новини – життєво важливий компонент у бутті індивідумів, соціальному житті груп, спільнот і держав. Тому новини – це процес, навіть декілька процесів, завдяки яким «необроблена інформація» перетворюється в новий продукт. Під час цього перетворення відбуваються процеси відбору тієї інформації, яка стане новинами, її редагування, посилення, деформація і викривлення, подекуди її маніпуляція нею². З думкою автора цілком можна погодитися. Лише варто зазначити, що саме новини у сучасному інформаційному просторі формують думку людей про націю, державу та події, які в ній відбуваються. Саме через новини людина отримує найбільше оперативних та чітких даних. Тому, головне і обов'язкове правило – новина має бути перевіреною, правдивою та лаконічною.

Одним із канонів журналістики вважають правило: «Коментарі вільні, факти – священні». Колишній президент США Дж. Ейзенхауер говорив: «Редакційні колонки належать видавцеві, але колонки інформації – народу»³. Цей постулат так чи інакше репрезентовано в усіх професійних і етичних кодексах журналіста. Наприклад, в «Канонах журналістики», прийнятих Асоціацією японських видавців і редакторів газет, іде мова про те, що, «готуючи інформацію, журналіст постійно має бути дуже уважним, щоб не допустити використання новини як пропаганди»⁴.

---

¹ Dijk T. A. van. News as discourse. Hillsdale, NJ : L. Erlbaum Associates, 1988. 216 p.

² Зернецька, О. В. Новини VS. Новини. Виборча кампанія в новинних телепрограмах. Київ : ЦВП, 2005. 163 с.

³ McQuail D. Media Performance: Mass Communication and the Public Interest. London : SAGE Publications, 1993. 350 p.

⁴ Free Press in the World. Naples : Federazione Italiana Editori Giornali, 1957. 293 p.

А видатний англійський видавець лорд Бівербрук заявив Першій Британській королівській комісії з преси, що хоч він видає газети «винятково для пропаганди і з ніякою іншою метою», новини не є предметом пропаганди⁵. Не завжди об'єктивність вважалась журналістською нормою. Скажімо, у дотелевізійні часи, коли преса відігравала більшу роль у суспільстві, сенсаційність і політичні переконання переважали в роботі журналіста. Відсутність об'єктивності не обов'язково означає неточність або тенденційність. Крім того, дослідження позицій журналістів щодо їхньої власної ролі показали, що, наприклад, це може конфліктувати з двома іншими завданнями – відігравання активної ролі захисника суспільних інтересів та надання подіям певної інтерпретації. Деякі критики також зауважували, що об'єктивність сама по собі є формою ідеології й упередженості на противагу функції преси як сторожового собаки суспільства, незалежного мислення і т.п. Дослідження новин також показало, що існує сумнів стосовно можливості подачі дійсно «нейтральних» новин. Навіть найоб'єктивніші новини найвищого професійного калібру не можуть уникнути нарікань, якщо вони стосуються фундаментальних відмінностей в інтересах і цінностях суспільства⁶.

У всьому світі медіа використовують новини як основу для публіцистики. Відбір та подача новин може відбуватися при цьому по-різному, відповідно до конкретних умов та мети різних ЗМІ. Сучасний тип новин та принципи їхньої побудови виникли разом із комерційною журналістикою у Сполучених Штатах Америки. На початку північноамериканське агентство новин «Ассошиєтед Пресс» випускало нейтральні за змістом і формою новини, які одночасно задовольняли потреби широкого кола читачів. Таким чином, був знайдений спосіб викладу повідомлень на надзвичайно жорсткому медіаринку місцевої преси. Вже у 30-х роках XIX століття комерційна преса створила свою так звану нову журналістику. Першим, хто використав форму “lead story” вважається міністр оборони Америки Едвін М. Стентон, який у своїх дописах повідомляв про замах на президента Лінкольна з 14-го на 15-те квітня 1865 року і які були видрукувані в «Нью Йорк Геральд». У XX столітті розвитку «інформаційної журналістики» особливо посприяло

---

⁵ Royal Commission on the Press. Minutes of evidence. London : Royal Commission on the Press, 1948. 160 p.

⁶ McQuail D. McQuail's Mass Communication Theory. London : SAGE Publications Ltd., 2005. 624 p.

розширення інформ ринку внаслідок першої Світової війни. Для значної частини західного ЗМІ принципи відбору та побудови повідомлень актуальні досі. Як і принципи її створення.

Загалом, щоб висвітлити і подати об'єктивно новину можна використовувати так звану формулу шести питань:

1. Що трапилося?
2. З ким це сталося?
3. Де це сталося?
4. Чому це сталося?
5. Що робити з тим?
6. Які плани надалі?

У новинах інформація повинна бути розташована у порядку зменшення відповідно до важливості того, про що йдеться. Таким чином, використовується перевернута схема піраміди. Відповідно до неї – найважливіші факти ставлять на початку, а найменш значущі – в кінці.

Новини можуть бути у найрізноманітніших сферах: політики, економіки, суспільства, воєн, подій, трагедій, протестів. Можуть бути теми спорту, науки, технологій чи музики. Складаються новини з фактів і коментарів. Причому, найголовніші саме факти. На думку ветерана американської журналістики Р. Каппона, «просто збирати інформацію вже недостатньо в той час, коли нею переповнені численні джерела – від постійно зростаючого інтернету до найменшого кабельного телевізійного каналу, націленого на певну аудиторію. Роблячи повідомлення, журналісти мають не тільки подавати достовірну інформацію, а ще й витримувати шквал конкуренції»⁷.

Інший американський дослідник Роберт Парк порівняв новини з формою соціального знання – історією, яка теж є переліком попередніх подій, вибудованих у певній послідовності. Зв'язок новин із соціальними процесами дослідник пояснював через характеристику самих новин-повідомлень:

– події, що постають як новини, мають бути незвичайними або хоча б неочікуваними; ці якості важливіші, ніж їх «справжня значимість»;

– новини оперативні, що відображають найостанніші або повторювані події;

---

⁷ Каппон Р. Настанови журналістам Ассошіейтед Пресс ; пер. з англ. А. Іщенка. Київ : Вид. дім «Киево-Могилянська академія», 2005. 158 с

– новини несистематичні: вони мають справу з дискретними подіями, а світ, який пізнається через новини, складається із непов'язаних між собою випадків, інтерпретація яких не є головним завданням медіа;

– новини не вічні: вони живуть доти, поки самі події актуальні, після чого їх замінюють інші форми знання

– новини слугують, в основному, орієнтирами, скеровуючи увагу аудиторії, а не замінюючи знання; – новини передбачувані. Цей парадокс Парк пояснює так: якщо подія несподівана в тому сенсі, що вона відбувається, то не несподівана у сенсі того, її що потрапляє до новин; події, що стали новинами як у минулому, так і в майбутньому, є по суті, очікуваними – загалом публіка готова до нещасних випадків, катастроф тощо; новинами стає те, чого люди бояться, на що сподіваються⁸.

На думку німецького дослідника З. Вайшенберга, відбір та подача новин у мас-медіа різних культур відбувається по-різному, відповідно до конкретних суспільних умов та мети медіаорганізації. У країнах Заходу основою для роботи мас-медіа є інтерес громадськості; у країнах так званого третього світу критерії для відбору новин визначаються завданнями національного відродження та суспільного виховання; у соціалістичних країнах стосовно того, що становить інтерес, існують (чи існували) вказівки на основі марксизму-ленінізму – новини є орієнтирами для суспільно-політичного розвитку. Сучасний тип новин та принципи їхньої побудови виникли разом із появою комерційної журналістики в США⁹.

Поняття «дискурс» є об'єктом дослідження багатьох наук. З'явившись і сформувавшись у лінгвістиці, літературознавстві, соціології, та філософії, він став об'єктом дослідження соціальної комунікації. Найбільш повне визначення дискурсу у сучасній науці про соціальні комунікації подала К. Серажим у своїй монографії «Глобальний новинний дискурс: тенденції функціонування англomовних інтернет-медіа. Відповідно до її визначення, «дискурс – це складний соціолінгвістичний феномен сучасного комунікативного середовища, який по-перше, детермінується (прямо чи опосередковано) його соціокультурними, політичними,

---

⁸ Park R. News as Form of Knowledge; ed. by R. H. Turner. Chicago : University of Chicago Press, 1967. 33–52 p.

⁹ Вайшенберг З. Новинна журналістика : навч. посіб. / за ред. В. Ф. Іванова. Київ, 2004. 262 с.

прагматично-ситуативними, психологічними та іншими чинниками, по-друге, має «видиму» – лінгвістичну (зв'язний текст або його семантично значущий та синтаксично завершений фрагмент) і невидиму – екстралінгвістичну (знання про світ, думки, настанови, мету адресанта, необхідні для розуміння цього тексту) структуру і, по-третє, характеризується спільністю світу, який «будується» впродовж розгортання дискурсу його автором та інтерпретується його реципієнтом (слухачем, читачем тощо)¹⁰.

Загалом, учені виділили різні підходи до розуміння дискурсу, приділивши увагу трьом основним моментам. Окремі дослідники відзначає близькість поняття «дискурс» до стилістики і поняття стилю як такого. Також, чимало лінгвістів пов'язують визначення дискурсу з соціальними явищами, підкреслюючи його комунікативну функцію. А деякі вчені визначають дискурс як форму соціальної дії.

Медіаглобалізація породила чимало проблем, пов'язаних із розвитком інтернету, цифрової техніки тощо. Відтак, вивчення новинного дискурсу та особливостей роботи медіа з глобальними новинами у наш час набувають особливої актуальності, що залежить від кількох чинників. По-перше, швидкий розвиток інформаційних технологій обумовив необхідність їх вивчення, потребу дослідження атрибутів нової журналістики. По-друге, час диктує нові правила і вимагає постійного вивчення тенденцій, їх впливу на транснаціональні мас-медійні організації, складники новинних медіа.

У сучасному світі новини набувають великого значення. У журналістській науковій літературі багато дослідників звертають увагу на те, як подається новинний дискурс, зокрема з початком воєнних дій в Україні в 2014-го року. Особливого загострення проблема набула з початком і повномасштабного вторгнення росії до України 24 лютого 2022 року. У цьому випадку особливого значення набув так званий новинний воєнний дискурс. Важливо і цікаво дослідити, яким чином змінювався новинний воєнний дискурс впродовж останніх восьми років у світових медіа. А саме – яким чином його висвітлювали, наприклад, польські ЗМІ.

---

¹⁰ Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальний феномен сучасного комунікативного простору (методологічний, прагматико-семантичний і жанрово-лінгвістичний аспекти: на матеріалі політичного різновиду українського масовоінформаційного дискурсу) : дис. ... д-ра філол. наук. Київ, 2003. 408 с.

2. Особливості представлення новин про війну в Україні у медіапросторі Польщі

Польща – одна з тих країн, що найбільше підтримували українців під час революції Гідності й упродовж усієї російсько-української війни, що триває досі. Напевно, у цьому – величезна заслуга саме польських журналістів, які чесно, відкрито та оперативно доносять інформацію про ситуацію в Україні. Серед найвідоміших – Моніка Андрушевська Пйотр Андрусечко, Павел Боболович, Войцех Янковський. Саме вони, часто ризикуючи власним життям, доносять правду глядачам з передової. Наприклад, Моніка Андрушевська, ще 2014-го подалася на Схід разом із добровольцями. Була неподалік Писків та Опитного, біля Донецького аеропорту. Окупантів називає терористами. Три роки тому пані Моніка отримала нагороду Спільки польських журналістів за репортаж “Bierz ciało, róki dają” («Бери тіло, поки дають»). У матеріалі йшлося про матерів, які які шукають зниклих на війні синів. Окрім того, Моніка Андрушевська активно займається волонтерською діяльністю для родин в'язнів у «ЛДНР» та окупованому Криму, возила дітей загиблих українських вояків на відпочинок до Польщі, а нещодавно вона стала співавторкою проекту фотовиставки про ці родини київського фотографа Алекса Заклецького.

Павел Боболович – з 2013 року польський журналіст, який, до речі, походить із родини поляків із Волині, живе в Києві. Він веде радіопередачу Program Wschódni та пише статті для газети Kurier Wneta. Праця Павела Боболовича в журналістиці почалася з висвітлення російсько-грузинської війни 2008-го року, а тематикою Східної Європи він зайнявся пізніше. Спершу планував записати цикл передач про те, як Україна змінюється на шляху до євроінтеграції. Однак розпочалася Революція гідності, й Павел висвітлював її від найперших подій до самого закінчення. А в березні 2014 року як журналіст подався на схід України. Журналіст побував практично на всій лінії фронту. Найбільше часу Павел Боболович провів на Луганщині – взимку 2014–2015 років. Старобільськ, Щастя, Станція Луганська. Був також під час боїв за Дебальцеве.

Пйотр Андрусечко – один із тих польських журналістів, яких із Україною, окрім усього, пов'язує походження. Його батьків у рамках операції «Вісла» примусово переселили до міста Кошалін. Навіть тема докторської праці Андрусечка 2003 року була присвячена українським реаліям: «Становище національностей в Україні після розпаду СРСР на основі польської й української

преси». З 2013 року Пйотр Андрусечко живе і працює в Україні як кореспондент польських ЗМІ. Він підготував багато матеріалів про події в Україні: на Майдані, Криму і на Донбасі. Заради репортерства навіть покинув роботу університетського викладача. Журналіст періодично їздив висвітлювати події у Криму, вперше – в грудні 2014 року, коли росія ще не вимагала у польських громадян візи, згодом – на річницю анексії 2015-го й потім регулярно аж до пандемії, коли рф прикрила можливість в'їзду. Журналіст і зараз часто їздить на передову російсько-української війни, представляючи видання *Gazeta Wyborcza* та *Outriders Unblock*.

Окрім активно діяльності польських журналістів, в Україні побільшало і польських корпунктів. Так, ще до 2013-го року їх нараховувалося лише три. Нині – у рази більше.

Загалом, Польща активно висвітлює питання війни в Україні у власному інформаційному просторі, особливо від початку повномасштабного вторгнення росії. Відтоді кількість публікацій значно зросла як у друкованих, в он-лайн виданнях, так і на телебаченні. До того ж росія весь час намагається розсварити Україну з Польщею, проводячи потужну інформаційну кампанію. Тож, частково й через це на польських ЗМІ стали більше говорити про війну в Україні.

У своїх теленовинах та публікаціях польські журналісти війну в Україні називають здебільшого «війною», «конфліктом» та «агресією». Дуже рідко можна почути вигаданий російською пропагандою термін «спеціальна воєнна операція». Як правило, його вживають з приміткою «так звана». Серед українських чиновників найбільше у польських медіа згадують Президента України Володимира Зеленського. Час від часу можна почути коментарі представників офісу Президента та урядовців.

Наприклад, Денис Шмигаль згадується у контексті презентації карти з пропозиціями для відновлення зруйнованих регіонів України на конференції в Лугані, Кирило Тимошенко – у контексті російського обстрілу торгового центру у Кременчуці, а Андрій Мельник та Дмитро Кулеба – у контексті скандалу навколо інтерв'ю посла України в Німеччині німецькому виданню, зокрема, його заявою щодо Степана Бандери.

Проте порівняно з представниками росії, українська офіційна позиція представляється рідше у польських онлайн-медіа. Лише кількість згадок про Володимира Путіна більша майже на 4,5 тисяч ніж про Володимира Зеленського у період з 17 червня до 10 липня.

До того ж, представників росії у польському медіасередовищі згадують, коли ті озвучують усілякі заяви–погрози, як-то про застосування ядерної зброї та про ймовірний початок третьої світової війни. Серед іншого польські медіа під час телевізійних ефірів майже щодня обговорюють роль Європи та США у допомозі Україні. Зокрема, про Україну поляки говорять як про частину європейського світу. А ще – постійно наголошують на необхідності збільшити військову допомогу Україні. А саме – надати більше зброї українським військовим. Саму ж росію у публікаціях та новинах називають найбільшою загрозою світу. Якщо ж брати період до повномасштабного вторгнення, а саме до 24 лютого 2022-го року, то після Євромайдану та гарячої фази війни на Сході, інтерес польських ЗМІ до України дещо зменшився. Найбільше поляків цікавили резонансні скандали в Україні, перейменування вулиць на честь Бандери чи Шухевича. А ще – енергетична та військова співпраця між Україною та Польщею. Інтерес знову почав зростати після повідомлень американської розвідки про скупчення російських військ поблизу українського кордону. Відтоді і до нині, тема України присутня щоденно і в усіх випусках теленовин, онлайн публікацій та друкованих видань

ВИСНОВКИ

Новинний дискурс є одним із складників загального дискурсу ЗМІ. Дискурс новин пояснюють як лінгвістичний феномен, що характеризується інтерактивністю та протікає в режимі реального часу, відображаючи усі зміни та події у суспільстві. Складовим елементом новинного дискурсу є новина. Основними ознаками новинного дискурсу є лаконічність та спрощення, точність, повнота, оперативність та гібридизація, модифікація, сконцентрованість матеріалу, багатомірність думок, редакційна чесність. Комплексне вивчення глобалізації світового новинного дискурсу дає можливість розглянути низку питань, пов'язаних із медіаглобалізацією сучасного он-лайн-дискурсу новин, здійснити системний аналіз тенденцій функціонування і розвитку глобальних новин та вивчити потреби їх аудиторії. Оскільки новини відіграють визначну роль у житті людини, від того, як відобразатиметься новинний дискурс у комунікативному просторі, залежатиме саме буття особистості користувача новин. Від отримання щоденної інформації до процесу прийняття життєво-важливих рішень. І нині йдеться не лише про Україну, а увесь цивілізований і глобалізований світ. Адже, дискурс

не описує світ. Він його формує. А швидкий розвиток інтернету нині зумовлює перетворення новин в основний наповнювач контенту новітніх медіа. Тож, при написанні новин кожен з журналістів має послуговуватися об'єктивністю, правдивістю, відтак оперувати лише перевіреними джерелами інформації, бути неупередженим та незаангажованим. А ще – відстороненим від усіляких політичних партій. Тобто бути незалежним журналістом.

АНОТАЦІЯ

Матеріал присвячений питанням новинного дискурсу. А саме у контексті висвітлення польськими ЗМІ новин про Україну у їхньому медіапросторі. Констатується, що новинний дискурс має інтерактивний характер, протікає в режимі реального часу, відображає усі зміни суспільного життя. Визначено, що дискурс новин виконує важливу соціальну роль – виражати інтереси соціуму, а саме тому потребує додаткового вивчення. Отримані результати можуть слугувати підґрунтям для подальшого вивчення специфіки написання та подання текстів новин, інформації щодо озвучення проблеми війни на прикладі російсько – українського конфлікту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dijk T. A. van. News as discourse. Hillsdale, NJ : L. Erlbaum Associates, 1988. 216 p.
2. Зернецька, О. В. Новини VS. Новини. Виборча кампанія в новинних телепрограмах. Київ : ЦВП, 2005. 163 с.
3. McQuail D. Media Performance: Mass Communication and the Public Interest. London : SAGE Publications, 1993. 350 p.
4. Free Press in the World. Naples : Federazione Italiana Editori Giornali, 1957. 293 p.
5. Royal Commission on the Press. Minutes of evidence. London : Royal Commission on the Press, 1948. 160 p.
6. McQuail D. McQuail's Mass Communication Theory. London : SAGE Publications Ltd., 2005. 624 p.
7. Каппон Р. Настанови журналістам Ассошіейтед Пресс ; пер. з англ. А. Іщенко. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 158 с
8. Park R. News as Form of Knowledge; ed. by R. H. Turner. Chicago : University of Chicago Press, 1967. 33–52 p.
9. Вайшенберг З. Новинна журналістика : навч. посіб. / за ред. В. Ф. Іванова. Київ, 2004. 262 с.

10. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальний феномен сучасного комунікативного простору (методологічний, прагматико-семантичний і жанрово-лінгвістичний аспекти: на матеріалі політичного різновиду українського масовоінформаційного дискурсу) : дис. ... д-ра філол. наук. Київ, 2003. 408 с.

Information about the authors:

Shulgina Valentina Ivanovna,

Doctor of Philological Sciences,

Professor at the Department of Journalism

National Aviation University

1, Liubomyr Huzar ave., Kyiv, 03058, Ukraine

Zhukovska Nataliia Valeriivna,

Postgraduate student, Lecturer at the Department of Journalism

National Aviation University

1, Liubomyr Huzar ave., Kyiv, 03058, Ukraine